

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію
БУБНОВА ДЕНИСА ВАЛЕРІЙОВИЧА

«Особливості мовленнєвої поведінки ірландців в ситуації двомовності»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук

(доктора філософії (PhD) за спеціальністю 035 Філологія

з галузі знань 03 Гуманітарні науки

Дисертація Дениса Валерійовича Бубнова виконана в річищі соціофонетичного підходу до вивчення мовленнєвої поведінки носіїв англійської мови в ситуації двомовності. Привабливість соціофонетики як царини наукових розвідок полягає у тому, що методи дослідження відкривають доступ до вивчення соціально-фонетичних взаємозв'язків та змінності мовних одиниць, розкриття питань, пов'язаних з дослідженням білінгвізму та полілінгвізму як середовища функціонування окремої мови, й, водночас, розширюють можливості власне наукового пошуку завдяки тенденції до багатовимірного аналізу фонетичних явищ у межах соціальних груп.

Дисертаційна робота є самостійним завершеним науковим дослідженням, присвяченим виявленню спільних і диференційних ознак мовленнєвої поведінки представників чотирьох регіонів острова Ірландія. Залучений в роботі комплексний соціофонетичний підхід узгоджується з загальною спрямованістю сучасної філологічної науки на міждисциплінарність та поліпарадигмальність і зумовлює своєчасність дослідження.

Актуальність наукового дослідження визначається необхідністю аналізу варіативності мовленнєвої поведінки представників ірландських спільнот у ситуації двомовності залежно від впливу обраних екстралінгвальних чинників: гендеру, віку, регіональних особливостей, що, безумовно, відповідає сучасному стану розвитку лінгвістики та зростанню інтересу до розкриття впливу соціальних чинників на функціонування мовлення на різних територіях.

Дослідження виконане згідно з планом наукових розробок кафедри теоретичної та прикладної фонетики англійської мови Одеського національного

університету імені І. І. Мечникова у межах наукової теми «Дослідження лінгвокультурологічних та просодичних особливостей усного мовлення» (номер державної реєстрації 0107U010628). Тема дисертації затверджена на засіданні вченої ради ОНУ (протокол № 3 від 28 листопада 2017 р.).

Виходячи зі змісту та структури дисертації, обрані вихідні позиції дали можливість автору точно визначити мету, завдання наукової роботи, логічно обґрунтувати методологічні положення, доцільність методів, використаних для вирішення поставлених завдань. Об'єктом дослідження обрано усну реалізацію квазіспонтанного монологічного мовлення ірландців, а предмет дослідження становить мовленнєва поведінка регіонального мовлення представників ірландського варіанта англійської мови.

Наукова новизна проведеного інструментально-фонетичного дослідження полягає в тому, що у ньому вперше у вітчизняній лінгвістиці здійснено комплексний аналіз просодичної варіативності мовлення ірландців в ситуації білінгвізму, в результаті чого схарактеризовано своєрідність ірландського варіанта англійської мови в царині просодії. Новизною відзначається окреслення регіональної специфічності просодичного мовлення ірландців з чотирьох ареальних зон острова Ірландія, а також виявлення спільних та диференційних ознак мовлення ірландців залежно від гендерних, вікових та регіональних чинників.

Теоретична значущість дисертаційного дослідження визначається його внеском у розвиток соціофонетичного напрямку в лінгвістиці, а також у теорію діалектології, у загальну фонетику, фонологію, інтонологію. Отримані результати сприяють подальшому поглибленню теоретичних питань діалектів сучасної англійської мови (зокрема просодичних особливостей ірландського варіанта англійської мови) та доповненню теорії соціолінгвістичної варіативності мови (встановлення взаємозв'язків соціальних і просодичних аспектів мовлення носіїв ірландського варіанта англійської мови).

Практична цінність роботи визначається можливістю використання її фактичного матеріалу, основних положень та висновків під час викладання

теоретичної та практичної фонетики англійської мови, а також у спецкурсах з соціофонетики, діалектології. Окремі результати можуть виявитися корисними для розробки навчально-методичних посібників з соціолінгвістики та міжкультурної комунікації.

Вибірка експериментального матеріалу (45 уривків квазіспонтанного мовлення 16 представників чотирьох регіонів острова Ірландія загальною тривалістю звучання 4 години 36 хвилин) є доволі репрезентативною. Використання сучасних методів дослідження, вибір параметрів досліджуваного експериментального корпусу, опрацювання достатньої кількості теоретичних джерел, лінгвістична інтерпретація даних перцептивного та акустичного аналізів забезпечують необхідний для дисертаційного дослідження рівень **обґрунтованості і достовірності** основних положень і висновків дисертації.

Системний підхід до досліджуваного матеріалу, вибраний рівень та аспекти аналізу визначили побудову дисертації, яка є логічною та чіткою. Текст дисертаційної роботи складається із вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаної літератури.

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, коректно визначено об'єкт, предмет, окреслено поставлені завдання відповідно до мети дослідження, описано застосовані методи дослідження, теоретичне й практичне значення роботи, визначено наукову новизну, подано відомості про апробацію отриманих результатів.

У **першому розділі** «Теоретичні передумови дослідження ірландського варіанта англійської мови» критично узагальнено існуючі підходи до вивчення варіативності мовленнєвої поведінки у сучасній лінгвістиці, розмежовано поняття двомовності і диглосії, визначено особливості функціонування англійської та ірландської мови у суспільстві протягом усього періоду двомовності в країні. Цілком справедливо окреслено причини формування і тенденції розвитку ірландського національного варіанта англійської мови. Дисертант надає інформацію грамотно, у логічній послідовності аналізує наявні літературні джерела.

У другому розділі «Організація та проведення інструментально-фонетичного дослідження» Денис Валерійович надає критерії відбору матеріалу дослідження, обґрунтовує вибір методів дослідження, спираючись на кращі традиції Одеської школи експериментальної лінгвістики, та формулює власну концепцію інструментально-фонетичного дослідження для розкриття просодичної організації англійського мовлення ірландців – представників різних регіонів острова Ірландія. Особливо слід відзначити статистичне опрацювання отриманих результатів (див. с. 85-86), яке передбачало визначення абсолютних і відносних значень компонентів інтонації та виведення їхнього середнього значення, що підвищило об'єктивність і достовірність отриманих кількісних даних.

У третьому розділі «Результати комплексного інструментально-фонетичного дослідження мовленнєвої поведінки ірландців» представлено результати аудиторського й комп'ютерного видів аналізу мовлення ірландців і здійснено лінгвістичну інтерпретацію отриманих даних. Актуальними є виявлені особливості територіального варіювання просодії в ірландському варіанті англійської мови. Матеріали третього розділу свідчать про послідовність проведення експериментального аналізу, логічність опису досліджуваного матеріалу та інтерпретації отриманих даних. Наочність отриманих результатів підсилена відповідними рисунками, таблицями. У таблицях 3.1-3.15 бажано було б подавати систематизовані дані комплексного інструментально-фонетичного дослідження з урахуванням всіх трьох факторів (гендерної, вікової та регіональної диференціації), як представлено у табл. 3.5, замість включення лише двох факторів (як відображено у більшості таблиць цього розділу), що сприяло б кращій візуалізації цих цінних даних.

Загальні висновки роботи засвідчують, що запроваджений інтегрований підхід та проведений комплексний інструментально-фонетичний аналіз просодичних особливостей мовленнєвої поведінки ірландців сприяли виконанню поставлених завдань і досягненню мети – визначенню спільних і диференційних ознак мовленнєвої поведінки представників чотирьох регіонів

острова Ірландія. Значний інтерес викликають висновки дисертанта про просодичні маркери, які ідентифікують мовлення ірландців, та про просодичні характеристики, що сприяють визначенню національної ідентичності ірландців.

Оцінюючи розвідку в цілому, зазначу, що вона є концептуально завершеною працею, яка вирізняється послідовністю та логічністю аналізу, аргументованістю викладених положень, чіткістю та виваженістю структури. Самостійність та оригінальність дисертаційної роботи переконливо засвідчують отримані висновки. Найбільш значущим у теоретичному плані, на мій погляд, є положення про спільні та диференційні ознаки мовлення залежно від гендерних, вікових та регіональних факторів, яке б у перспективі бажано було б розбудувати, зосередивши увагу і на соціальному факторі, а саме приналежності до певної соціальної групи або мережі з огляду на особливості різного світосприйняття, яке також має суттєвий вплив на мовленнєву поведінку. Сказане свідчить про **перспективу** дисертації.

Оформлення роботи і виклад матеріалу відповідають чинним вимогам та у цілому заслуговують позитивної оцінки. Дисертація містить рисунки і схеми, які ретельно ілюструють проведене дослідження та отримані результати.

Основні положення дисертації відображені у 7 одноосібних публікаціях, п'ять з яких надруковано у наукових фахових виданнях України, одна у тезах доповідей на науково-практичній конференції й одна стаття, опублікована у зарубіжному науковому періодичному виданні. Зміст автореферату засвідчує належний науковий рівень дослідження та є **ідентичним** основним положенням дисертації.

Наголошуючи на актуальності обраної теми, новизні й обґрунтованості та достовірності висновків, сформульованих у дисертації, належному рівні її виконання, вважаю необхідним звернути увагу на деякі **дискусійні моменти**, які кличуть до дискусії та потребують уточнення під час захисту:

1. Корпус експериментального матеріалу є доволі репрезентативний та нараховує 45 уривків з мовлення 16 представників чотирьох регіонів Ірландії різної вікової та гендерної приналежності. Під час опису результатів

дослідження дисертант розрізняє молодшу та старшу вікову групу, що зрозуміло з вживаних понять «молодша вікова група» (с.115,123, 130, 148), «молодша група» (с. 126, 128, 150), «група молодшого покоління» (с.145), «старша вікова група» (с. 115, 123, 133, 150), «старша група» (с. 126, 141, 153), «представники старшого віку» (с.128), «інформанти старшого віку» (с.130, 142, 145), «група мовців старшого віку» (с.158). Проте, у тексті роботи не зазначено який саме вік розмежовує ці дві вікові групи.

Крім того, у дисертації автор використовує поняття «молодіжна група» (с.142, 149, 158), «молодіжне мовлення» (с. 103, 158). Вимагає пояснення, чи було виокремлено «молодіжну групу» як додаткову вікову групу або всі представники молодшої вікової групи належать до молодіжної групи. Чи були серед інформантів і діти?

Також цікаво, чи вважає дисертант доцільним розділити інформантів молодшої та старшої вікових груп на дитячу групу, юнацьку групу, групу людей зрілого віку, групу людей похилого віку (за аналогією з дослідженням М. В. Чеснокової, яке згадується на с. 40-42)?

2. У таблиці 3.4 наведено схему варіативності синтагматичного членування фраз в мовленні ірландців з урахуванням гендерної та регіональної приналежності мовців, в якій, як справедливо стверджує Денис Валерійович, «простежується тенденція до залежності синтагменного членування від регіональної приналежності мовців». Хотілося б почути думку дисертанта стосовно причини відсутності у представників Півдня семи-, восьми-синтагменних фраз. На с. 120-121 дисертант пояснює, чим можуть бути зумовлені виявлені характерні особливості членування відповідно до гендерної та вікової диференціації, проте, на жаль, бракує пояснення виявлених особливостей членування відповідно до регіональної приналежності.

3. На с. 91 зазначено, що «Відібрані на кожному з етапів аудиторського аналізу найтипівіші просодичні характеристики інтерферованого мовлення ірландців підлягали подальшому інструментальному аналізу. Результати перцептивного аналізу підтверджувались, уточнювались і доповнювались під

час проведення комп'ютерного аналізу.» Цікаво було б дізнатися, які саме з виявлених найтипівіших просодичних характеристик мовлення ірландців зазнали найбільшого уточнення та доповнення під час проведення акустичного аналізу.

Наведені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки роботи. Викладене дає всі підстави вважати, що дисертаційна робота Деніса Валерійовича Бубнова виконана на належному науково-методичному рівні, є самостійним, оригінальним та завершеним дослідженням. Встановлені особливості мовленнєвої поведінки ірландців в ситуації білінгвізму відзначаються новизною та мають суттєве значення для подальшого розвитку теоретичної і прикладної фонетики.

За актуальністю обраної теми, обґрунтованістю наукових положень, висновків і рекомендацій, їх новизною, повнотою викладу в наукових публікаціях та змістом дисертація на тему «Особливості мовленнєвої поведінки ірландців в ситуації двомовності» відповідає вимогам п. 9, 10, 11, 12 Постанови Кабінету Міністрів України «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» від 06 березня 2019 р., №167. Автор дисертації Бубнов Деніс Валерійович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія.

Офіційний опонент:

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології
Чорноморського національного університету
імені Петра Могили

Ю.В. Стодолінська

Підпис Ю.В. Стодолінської засвідчую
Вчений секретар Чорноморського національного
університету імені Петра Могили

В. О. Чорна